

MARTA BANASZAK

„KHAN ASAD PASHA- MONOGRAFIA FORMY”

Praca doktorska na Wydziale Grafiki ASP w Warszawie

Promotor: Dr hab. Rafał Kochański

Khan Asad Pasha to XVIII-wieczny karawanseraj, w sercu starego Damaszku. Został ufundowany miastu przez osmańskiego namiestnika Paszę Al-Azema. Budynek ten jest najdoskonalszym przykładem architektury w stylu *ablaq*. Styl ten rozwijał się od czasów wczesnoislamskich, by osiągnąć swoje apogeum w czasach największego rozkwitu i ekspansji tureckiego mocarstwa. Styl dekoracyjny *ablaq* polega na pokryciu fasady, filarów, ścian wewnętrznych oraz portali okładziną z kamienia ułożoną w poziome pasy. Pasy białe wykonywane były z różnych odmian piaskowca, pasy czarne z bazaltu.

Architektura islamska, a także inne dziedziny sztuki, min. kaligrafia, bazowały na rygorze obliczeń matematycznych, na zaawansowanej wiedzy z dziedziny geometrii, nawet astronomii. Każdy budynek świecki czy też religijny, a nawet plany urbanistyczne miast były wypadkową wiedzy naukowej danego czasu, były także poddawane analizie teologicznej. Formę dyktowały zasady Świętej Geometrii.

Olbrzymie, poprzecinane czarno-białymi pasami wnętrza karawanseraju Khan Asad Pasha, skłoniło mnie do podjęcia tematu odwiecznych zasad geometrii w sztuce islamu, a następnie w sztuce europejskiej. W kulturze islamu nigdy nie było rozdźwięku między nauką i sztuką. Kwestie symetrii, multiplikacji, lustrzanego odbicia, brył w przestrzeni były tematami zarówno z zakresu sztuk wizualnych, jak i inżynierii i religioznawstwa. Przenikanie się myśli naukowej i estetycznej kultury islamskiej oraz chrześcijańskiej od dziesięciu wieków jest bardzo silne. Przy czym jednak, to kultura islamu przejawiała się wcześniej w stylu i formach, które możemy z dzisiejszej perspektywy nazwać współczesnymi.

W sztuce interesują mnie struktury i kompozycje, które są wieczne, ponadczasowe, i przez to trudne do umiejscowienia w czasie. W mojej pracy doktorskiej tropię, zarówno w sztuce islamskiej, jak i europejskiej, przejawy zainteresowania najbardziej podstawowymi obliczeniami z dziedziny geometrii, przez wieki powracającą fascynację bryłami platońskimi, złudzeniami optycznymi. Pierwsza część moich grafik zainspirowana jest dekoracją architektoniczną *ablaq*, w której pasy czerni i bieli konstruują oraz rytmicznie dzielą przestrzeń. Za pomocą tych dwóch kolorów, oraz światłocienia, tworzę grafiki w technice linorytu, które stwarzają iluzję trzeciego wymiaru i głębi, działają silnie na zmysł wzroku. Kadry z wnętrza karawanseraju Khan Asad Pasha, które wykorzystałam w moich grafikach, nie przywodzą na myśl tego konkretnie budynku. Formy graficzne funkcjonuje bez potrzeby odnoszenia się do pierwowzoru. Są minimalistyczne, formalnie czyste, pozbawione treści. Siłą nie są skojarzenia i konotacje, ale zderzenie czerni i bieli, skosów i rytmów.

Druga część grafik przedstawia bryły, figury niemożliwe, kształty bezpośrednio wywiedzione z różnych obszarów nauki. Abstrakcyjne myślenie matematyczne, gdy zilustrowane, przybiera często bardzo atrakcyjne kształty. Jeden z linorytów przedstawia aerodynamikę skrzydła samolotowego, w innym wykorzystuję fragment oryginalnego miedziorytu z 1567 roku. W obu przypadkach bryłę opisuje siatka. Logika tego rozwiązania jest niezmienna i doskonała, niezależna od miejsca i czasu.

Marta Banaszak